

Overweging 24 september 2017

rechtvaardigheid

Lezingen: Jona 3,10- 4,11; Filippenzen 1, 21-27; Matteus 20, 1-16.

Ook al hebben we generaties christendom in ons, toch denken we in het algemeen erg schematisch over beloning en straf. We zijn boos wanneer het goede van ons niet wordt beloond en wanneer een overtreding van een ander niet wordt bestraft. En nog bozer wanneer wij wel een boete krijgen en de ander niet. We houden niet zoveel rekening met bekering en barmhartigheid. Misschien heeft het ermee te maken dat we er moeite mee hebben om de ander het geluk te gunnen. Zeker wanneer wij dat zelf in mindere mate hebben of vinden dat die ander het eigenlijk niet verdient.

Het is een gevoelig onderwerp waar je niet goed over kunt praten, omdat het zo moeilijk ligt en zo precair is. Je kunt ook niet goed in elkaars hart kijken en dat laten we ten aanzien van deze gevoelens ook niet toe, aangezien we ons er ook wat voor schamen.

De eerste lezing is uit het boek Jona. Het is maar een klein boekje van 48 verzen verdeeld over vier hoofdstukjes. We lezen er in het hele driejaars leesrooster twee keer uit. Allebei in het A-jaar. Op zondag na Pinksteren 14 lasen we dat Jona in de vis belandt. Drie dagen en nachten lang. Het vormt de omkeer van Jona die zich eerst van God af beweegt en daarna zijn profetische opdracht gaat vervullen. Het gebed dat Jona in de buik van de vis bidt bevat zowel de smeking om uitredding als de dank en lofprijzing daarvoor. Jona heeft dus zelf aan den lijve de bekering en Gods redding ervaren. Op zijn beurt moet hij de bewoners van Nineve oproepen tot bekering. (Nineve is een heel oude stad en dateert al van voor 1100 voor onze jaartelling. De bloei ervan ligt rond 700. Het was een tijd lang hoofdstad van het Assyrische rijk. Tegenwoordig is het een deel van Mosul.) Het lijkt merkwaardig dat Jona naar een heidense stad gestuurd wordt. De barmhartigheid van God strekt zich ook uit tot hen die niet tot Israël behoren. En daar zit wellicht de crux voor Jona. God moet zich wreken op de zondaars en barmhartig zijn voor Israël.

In plaats van een verhaal over de macht van de God van Israël die in staat is zo'n oude en grote Assyrische stad te vernietigen, wordt het een verhaal over de barmhartigheid van God die zelfs heidenen die zich van hun wegen bekeren spaart. Zelfs al hebben die een historische rol gespeeld in de vernietiging van een aantal stammen van het Godsvolk. Gods goedheid roept bij Jona slechts boosheid en verongelijkheid op. En of hij zich hiervan bekeert, vermeldt het verhaal niet. Het eindigt met een vraag aan Jona die daardoor ook voor ons klinkt. Gunnen we het de ander dat deze gered wordt?

Blij zijn om de zondaar die zich bekeert, verheugd zijn om samen deel te krijgen aan het koninkrijk, van hoever we ook komen. Het is niet belangrijk welke weg we hebben moeten gaan, wel dat we er zijn en dat we er samen zijn. Het koninkrijk is bedoeld voor ons allen. Wanneer een rechtvaardige zich opsluit in zijn gerechtigheid, komt hij ten val. Wanneer een zondaar zich bekeert, wordt hij gered. Wanneer een rechtvaardige met een beroep op zijn voortreffelijke levenswandel de zondaar zijn bekering misgunt, komt hij ten val. Zijn goede daden zullen hem niet redden. Anderzijds worden de zonden de zondaar die zich bekeert niet aangerekend. Laatsten zullen eersten en eersten zullen laatsten zijn. Dat is een rabbijnse uitleg die we ook bij Jezus als leraar van de Thora tegenkomen.

In het evangelie vertelt Jezus een parabel over het koninkrijk aan de hand van werkers in een wijngaard. Om zes uur in de ochtend worden arbeiders ingehuurd voor een dagloon van een denarie. Om negen uur worden extra arbeidskrachten ingehuurd tegen wat billijk is. Hierbij wordt het loon niet genoemd. Evenzo om twaalf uur, drie uur in de middag en zelfs nog om vijf uur.

Geestelijke werkers in de wijngaard van de Heer hanteren nog steeds de prime, de terts, de sext en de noon als gebedstijden voor het getijdegebed, aangevuld met de metten, lauden, vespers en completen om de dag vol te maken. Verenigingen kennen leden van het eerste uur die een beetje scheef kijken naar mensen die ter elfder ure erbij gekomen zijn, zeker wanneer die veranderingen voorstellen.

Zo zie je dat we niet alleen de uitdrukking overgenomen hebben, maar ook de bijbehorende gevoelens. Zo gaat het onder mensen. Maar Matteus probeert duidelijk te maken dat er met betrekking tot het koninkrijk andere regels gelden.

Aan het eind van de werkdag ontvangen allen die in de wijngaard gewerkt hebben één denarie. Tot ongenoegen van de werkers van het eerste uur.

In maatschappelijke zin zal een aantal van ons dat ook onrechtvaardig vinden. We kennen nog steeds de gezegdes 'wie niet werkt zal niet eten' en 'loon naar werken'. De realiteit van onze samenleving is echter allang niet meer zo. Mensen die geen werk kunnen krijgen, of niet meer of nog niet in staat zijn om te werken, ontvangen toch een inkomen. En dat vinden we bijna allemaal wel rechtvaardig. Iedere mens moet immers kunnen leven. Daarnaast wordt enorm veel vrijwilligerswerk verricht dat een belangrijke en niet te onderschatten bijdrage is aan de samenhang en de kwaliteit van de samenleving. Werk is zoveel meer dan de economische definitie in kosten en baten ervan. In relatie tot de normeringen van het koninkrijk der hemelen zouden we misschien moeten streven naar een andere benadering van de economie van onze samenleving. We zien al veel nieuwe initiatieven van andere economische relaties die echter al snel op de klassieke manier commercialiseren, zoals airbnb en uber. Andere blijven meer bij hun oorspronkelijke bedoeling, zoals crowdfunding, peerby en spullendelen.nl.

Twee jaar geleden was ik bij een lezing van Luigino Bruni, een hoogleraar economie in Bologna, die duidelijk op grond van zijn geloof en betrokkenheid bij Focolare, een andere sociaal-economische benadering heeft geformuleerd die meer recht doet aan de menselijke relaties die in zowel het maatschappelijk als economisch verkeer aan de orde zijn. In zijn civiele economie -dit in onderscheid van kapitaal-, markt- en politieke economie- staan begrippen als wederkerigheid en belangeloosheid centraal. Hiermee probeert hij zowel te beschrijven wat er feitelijk in het maatschappelijk economisch verkeer gebeurt als een richtinggevende benadering ervan aan te bieden. Ervan uitgaande dat ook de samenleving een afspiegeling is van hetgeen we geloven. Bruni baseert zich op de 18^e eeuwse econoom Genovesi en de oorspronkelijke bedoeling van de economie als gericht op publiek welzijn, geluk, civiele deugden en socialiteit. Ook al hebben we een premier die zegt wars te zijn van visies, zou onze maatschappij toch gebaat zijn bij een samenhangende visie die recht doet aan de menselijkheid van onze samenleving.

Het koninkrijk der hemelen is een ongedeelde en ondeelbare werkelijkheid waaraan allen deel mogen krijgen. Het is de participatiemaatschappij bij uitstek. Ieder telt mee. En dat niet op een

kwantitatieve wijze, maar op kwalitatieve wijze. Je telt als mens ten volle mee in wat je bijdraagt aan het geheel. Het doet recht aan ieders eigenheid in relatie tot het geheel. En dat geheel is niet een suprastructuur zoals een alles en allen omvattende totaliteit. Het is dus geen systeem. Het is het totaal van de relaties tussen de deelnemers. Niets meer en niets minder. Het koninkrijk der hemelen is dus geen structuur waarin mensen moeten passen. Het normeert relaties tussen mensen en tussen God en mensen. Daar waar relaties beantwoorden aan die normeringen van wederkerigheid, verantwoordelijkheid, compassie, gerechtigheid en liefde is het rijk aanwezig. Iedere mens kan hieraan te allen tijde deel krijgen. Daarom is het koninkrijk zowel ideaal, namelijk als normatief begrip, èn concrete werkelijkheid wanneer het zich voordoet.

De wijngaard is het beeld van het in de wereld zijn van het koninkrijk Gods. En werken in de wijngaard is deelhebben aan dat rijk in de hoop dat allen er deel aan zullen hebben. Iedere nieuwe deelnemer is een bron van vreugde, niet een reden voor jaloezie. Niemand kan het koninkrijk claimen of toe-eigenen. Zodra dat gebeurt ontstaat er uitsluiting en is het hele koninkrijk verloren. De deelname van een ander vermindert niet het eigen geluk, maar voegt er alleen aan toe. Ieder die erbij komt maakt het rijk alleen maar completer. Gods goedheid omvat alle schepselen. In Gods hart is plaats genoeg voor ieder van ons. Amen.